

El parlar de Berga, tot un món per descobrir

Laura Ferrer Huch

Berga és un indret amb uns trets propis des del punt de vista cultural, geogràfic, gastronòmic, etc., però heu pensat mai que la parla de la capital berguedana pot tenir també certes característiques distintives? Personalment, em vaig fer aquesta pregunta quan, durant l'adolescència, em vaig adonar que a Berga es pronuncien les vocals mitjanes (*e* i *o*) d'alguns mots de manera diferent de com es pronuncien a Barcelona i, en general, en català central, que, dit de manera senzilla, seria el dialecte que es parla a la meitat est del Principat. Durant anys vaig sentir curiositat per aquest fenomen, fins que vaig cursar el Grau en Llengua i Literatura Catalanes i aquesta curiositat inicial es va transformar en voluntat d'investigació d'un tret que no trobava recollit en cap estudi lingüístic. Finalment, vaig tenir l'oportunitat de dedicar-hi el meu Treball de Fi de Màster i em vaig fixar dos objectius molt clars: establir quin era l'abast d'aquestes diferències de pronúncia que havia observat durant anys i intentar determinar el perquè de les diferents realitzacions, sota la hipòtesi que hi havia d'haver algun tipus de tendència o regularitat que les expliqués. Per tant, creia que aquestes pronúncies diferenciades no es trobaven en uns mots concrets per atzar, sinó que la seva distribució es devia poder explicar a partir de l'evolució històrica dels mots o el context concret en què es trobaven les vocals mitjanes en qüestió. Aquest article pretén divulgar algunes de les dades que vaig recollir fent aquest estudi i

les conclusions més importants a què vaig arribar.

Obtenció de dades

Per fer aquest treball es necessitaven dades sobre les pronúncies de certs mots a Berga, però també s'havien de recollir dades referents a Barcelona per poder comparar les pronúncies d'ambdues localitats i mostrar si hi havia alguna diferència referent a les vocals mitjanes. Les dades sobre la pronúncia barcelonina, que és també la general en català central, es van extreure gairebé exclusivament del *Diccionari ortogràfic i de pronúncia* (Bruguera 1998 [1990]). De totes maneres, aquestes dades es van complementar (i, en alguns casos, completar) amb les que aporten altres autors: Coromines, al DECat; Alcover & Moll, al DCVB; els mateixos autors, a *La flexió verbal en els dialectes catalans*; i Veny & Pons i Griera, a l'ALDC. Quant a les dades del parlar de Berga, com que mai abans se n'havien recollit per fer aquest tipus d'estudi, les vam aconseguir per mitjà del mètode de l'enquesta i, en alguns casos, vam poder comparar les pronúncies obtingudes amb les que apareixen al DCVB o al DECat o les que recull l'ALDC referents a tres localitats berguedanes (Gósol, Castellar de n'Hug i Avià).

Els mots que es van incloure a l'enquesta provenien de dues fonts: de gramàtiques històriques de la llengua catalana (Badia 1984 [1951]; Moll 1991 [1952]), concretament de les seves seccions dedicades al vocalisme tònic, i de l'observació i els propis

coneixements de la parla de la localitat.

Pel que fa a les persones que van participar en l'enquesta, es va decidir que havien de tenir més de 65 anys i havien de tenir ascendència de Berga per garantir que la seva parla fos pròpia de la localitat. En total, es van enquestar 10 berguedans, 5 homes i 5 dones.

Presentació i anàlisi dels resultats

Per tal d'analitzar els resultats, calia tenir els ètims (les formes originàries, llatines) de tots els mots que ens interessaven per poder determinar si les diferències de pronúncia pel que feia a la *e* i la *o* tòniques tenien a veure d'alguna manera amb la seva evolució fins a les formes actuals. Els ètims es van extreure del DECat i el DCVB, tot i que també es van fer servir les gramàtiques històriques de Moll (1991 [1952]) i Badia (1991 [1952]) i l'obra *Del llatt al català. Morfosintaxi verbal històrica* (Pérez Saldanya, 2013 [1998]).

A continuació, presentem i analitzem els resultats aconseguits, classificats tenint en comp-

te l'origen de les *e* i les *o* tòniques dels mots inclosos a l'enquesta.

Vocal mitjana anterior (e)

Diftong AI

El diftong AI evoluciona cap a una *e* tancada a la major part del domini lingüístic català. Algunes formes llatines no tenen a primera vista AI, però Badia (1984 [1951]: 124) exposa els casos en què es forma aquest diftong i en què, per tant, evolutivament s'arriba a una [e]: A-Y (LAICU(M) > ll[é]c), A-SY (BASIAT > b[é]sa), A-RY (AREA(M) > [é]ra), A-CT (LACTE(M) > ll[é]t) i A-CS (AXE(M) > [é]ix).

Sabent això, observem algunes pronúncies recollides que hem volgut destacar. En el cas de Berga, com que les dades han estat obtingudes mitjançant una enquesta, podem establir percentatges de pronúncia. Pel que fa a Barcelona, en canvi, només indiquem la solució que, com hem apuntat anteriorment, hem extret d'altres obres (*taula 1*).

Un cop observades les dades i tenint en compte que, teòricament, tot el català central hauria

TAULA 1

	BERGA		BARCELONA	
	[ɛ]	[e]	[ɛ]	[e]
Més (< MA(G)IS)	100	0		✓
Només (no + més)	100	0		✓
Plet (< PLACĪTU(M))	100	0		✓
Madeixa (< MATAXA(M))	100	0		✓
Perfet (< PERFACU(M))	80	20 ²		✓
Bes (< BASĪU(M))	50	50		✓
Besa (< BASIAT)	20	80		✓
Llec (< LAICU(M))	20	80		✓

de tenir una *e* tancada provinent del diftong *AI*, sorprèn el fet que, en els termes que hem destacat, aparegui en la majoria de casos una [ɛ] a Berga. De fet, hem dit que el diftong *AI* evoluciona a [e] a la major part del domini lingüístic, però Badia (1984 [1951]: 126) explica que podem trobar algunes excepcions a aquesta evolució general:

a) Al Pallars, la Ribagorça, Andorra i el Capcir es manté l'etapa *ei* provinent del grup *-ACT-* (ex: *feit*, *lleit*, etc.).³

b) En algunes zones, com la Ribagorça, el Pallars i el Capcir, el resultat acaba essent una *e* oberta. Ex: *MA(G)IS* > m[ɛ]s, *CARRARIUS* > carr[ɛ]rs, *COCHLEARIA* > cull[ɛ]ra, etc.

Tenint tota aquesta informació i també les pronúncies que hem recollit, podem afirmar que, malgrat que la solució amb [e] és la majoritària dins el domini lingüístic català i aquesta és també la pronúncia més general a Berga (*[ɛ]ra*, *carvall[ɛ]r*, *ll[ɛ]t*, *f[ɛ]t*, *[ɛ]ix*, *fr[ɛ]ixe*, *n[ɛ]ixer*, *p[ɛ]ixer*, etc.⁴), hi ha alguns casos en què s'ha mantingut, en aquesta localitat, una pronúncia amb [ɛ] compartida amb indrets del dialecte nord-occidental i corresponent a un estadi anterior de la llengua.

TAULA 2

	BERGA		BARCELONA	
	[ɛ]	[e]	[ɛ]	[e]
Llepo (v. <i>LĒPPARE</i>)	90	10		✓
Renta (v. <i>RECĒNTĀRE</i>)	100	0		✓
Nét (analogic de <i>néta</i>)	60	40		✓

e breu (Ē)

Referent a la Ē del llatí clàssic, va passar a una [ɛ] en llatí vulgar, però finalment es va tancar en [e] a tot el domini en la gran majoria de casos (ex: *CASTĒLLU(M)* > *cast[ɛ]ll*). Tot i aquesta generalització, s'ha observat que en certs mots es poden trobar vacil·lacions entre [ɛ] i [e] als dialectes occidentals (nord-occidental i valencià), mentre que els orientals (central, balear i alguerès) seguirien l'evolució més general a [e]. Segons Kuen (1932-4)⁵, això s'explicaria perquè el canvi de [ɛ] per [e] va avançar pel Principat d'est a oest i, per tant, actuaria de manera més eficient en territori oriental.

Observem ara les pronúncies que hem volgut destacar provinents de *E breu* (Ē) (*taula 2*).

Tenint en compte els resultats obtinguts a l'enquesta referents a la *e* breu, podem concloure que, tot i que majoritàriament aquesta vocal llatina evoluciona a [e] a

la localitat berguedana com passa a la resta del domini lingüístic — en contextos no obridors— (*h[ɛ]rba*, *s[ɛ]rp*, *p[ɛ]dra*, *f[ɛ]sta*, *fin[ɛ]stra*, etc.), hi ha ocasions en què hi apareix una [ɛ], a diferència del que passa en barceloní i del que, de fet, seria més comú en català oriental. En dos d'aquests termes hi ha, en obres anteriors, alguna referència a pronúncies amb una *e* oberta: el DECat (VIIb, 40-48) recull *r[ɛ]nta* (v. *rentar*) a Girona, l'Empordà, la Vall de Camprodon i Centelles; Badia (1984 [1951]: 133) assegura que podem trobar una [ɛ] a *nét* en alguns punts del lleidatà i Veny & Pons i Griera (ALDC: 2001-2014) havien recollit aquesta pronúncia també a Avià. Excepte en l'últim cas, doncs, res indicava que a la capital del Berguedà haguéssim de trobar una *e* oberta en els mots tractats. Per tant, l'enquesta realitzada ens va permetre de deixar constància de l'existència

d'aquestes pronúncies amb [ɛ] a Berga, ja que no n'apareixien referències en cap obra anterior. Aquestes realitzacions, a voltes compartides per indrets del territori nord-occidental, es correspondrien amb els casos escadussers de [ɛ] al nord del domini dialectal central de què ja parla Recasens (1996 [1991]: 83).

e llarga, i breu (Ē, ĩ, OE)

Fabra, en el seu article «Les *e* toniques du catalan» (1906), va establir una divisió dialectal basada en la *e* tancada del llatí vulgar, provinent de Ē, ĩ i el diftong *oe*. Aquesta *e* tancada va evolucionar al llarg del temps i les pronúncies actuals en els diferents dialectes s'expliquen per la fase evolutiva en què es van mantenir (*Taula 3*).

El català central, doncs, va passar per tot el procés evolutiu i va arribar a una *e* oberta, excepte en un cas en què hi trobem una [e]: quan la vocal tònica està en contacte amb consonants que hi exerceixen una influència tancadora, principalment les palatals (*ll* i *ny*). Què passa en aquests casos? Segons Recasens (1996 [1991]) i Veny (2002 [1978]), la vocal evolucionaria igualment a *e* oberta i, posteriorment, en trobar-se en un context tancador, esdevindria [e]. Remetent a la bibliografia, la pronúncia d'aquests mots amb contextos tancadors seria amb [e] a Barcelona i a la major part del Principat, però amb [ɛ] a la diòcesi de Girona (DECat) o a les comarques septentrionals del Principat (Recasens, 1996 [1991]), on aquests contextos no influïrien. Considerant que la pronúncia amb [e] és posterior en el temps, podem dir que el gironí es manté fidel a la solució més antiga.

Sabent l'evolució general de Ē i ĩ, observem ara les pronúncies recollides referents a vocals amb aquest origen (*taula 4*).

Per tal d'analitzar les pronúncies recollides, hem establert tres grups de mots:

A Berga apareix majoritàriament una pronúncia amb [ɛ] tot i els contextos tancadors, mentre que a Barcelona i a les comarques circumdants hi trobem una [e]

TAULA 3

Llatí clàssic	Llatí vulgar	Català preliterari	Català occidental	Català oriental (conservat avui en balear)	Català central
Ē, Ī, OE	[e]	[e]	[e]	[ə]	[ɛ]

TAULA 4

	BERGA		BARCELONA	
	[ɛ]	[e]	[ɛ]	[e]
Pèsol (< PĪSĪLU(M))	0	100	✓	
Sencer (< SINCĒRU(M))	0	100	✓	
Cera (< CĒRA(M))	0	100	✓	
Pes (< PĒNSU(M))	0	100	✓	
Res (< RĒS / RĒM)	0	100	✓	
Adreça (N) (POSTVERBAL DE *DIRECTIARE)	100	0		✓
Endreço (v. *INDĪRĒCTIARE)	100	0		✓
Cresta (< CRĪSTA(M))	100	0		✓
Mes (< MĒNSE(M))	100	0		✓
Sense (< SĪNE)	100	0		✓
Entre (< ĪNTER)	100	0		✓
Entra (< INTRAT)	90	10		✓
Contextos tancadors				
Llengua (< LĪNGUA(M))	100	0		✓
Esquella (< *SKĪLLA (gòtic))	80	20		✓
Rella (< RĒGŪLA(M))	50	50		✓
Estrella (< STĒLLA(M))	100	0		✓
Ell (< ĪLLU(M))	80	20		✓
Llei (< LĒGE(M))	100	0		✓
Llenya (< LĪGNA, PL. DE LĪGNUM)	100	0		✓
Rei (< RĒGE(M))	10	90		✓
Gep (< GĪBBU(M))	10	90		✓
Aixeca't (v. *EXSĪCCĀRE)	100	0		✓
Mateix (< METĪPSE)	100	0		✓
Lleida (< ILERDA)	100	0		✓
Consell (< CONSĪLĪU(M))	0	100	✓	

a) Primer grup: engloba *pèsol*, *sencer*, *cera* i *pes*. Aquests termes presenten una [ɛ] en barceloní, seguint l'evolució general, però trobem una [e] a Berga. En obres anteriors es recullen majoritàriament pronúncies que segueixen la norma general, tot i que el DCVB recull *c[ɛ]ra* a Berga i Bagà, Veny & Pons i Griera (2001-2014) *p[ɛ]sol* a Avia i Castellar de n'Hug i Recasens (1996 [1991]) anota *senc[ɛ]r* a les àrees del Camp de Tarragona més properes a la frontera dialectal entre català central i nord-occidental. Tenint en compte totes les dades, considerem que la [e] de Berga s'explicaria perquè s'hi ha mantingut un estadi anterior

de llengua, el mateix que s'hauria conservat en nord-occidental. Aquesta hipòtesi no seria estranya si tenim present, com diuen Badia (1984 [1951]) o Recasens (1996 [1991]), que la zona de transició entre el català central i el nord-occidental és força extensa pel que fa a les pronúncies [e] i [ɛ] tòniques provinents de Ē, Ī.

Tot i que a *re(s)* observem la mateixa distribució de pronúncies, es tracta d'un cas a part perquè el DECat ja aclareix que les diferències en el timbre de la *e* són causades pel fet d'haver partit de formes diferents del mateix ètim: del nominatiu RĒS a les zones en què es pronuncia *r[ɛ]s* o *r[ə]s* i de l'acusatiu RĒM als llocs

en què es pronuncia *r[ɛ]s*. Coromines exposa que en català central sentim *r[ɛ]s* a les vegueries de Girona, Barcelona i Tarragona-Reus, però *r[ə]s* a les de Vic i Manresa, a més de la Cerdanya i els parlars xipelles fins a la Seu d'Urgell (el català occidental tindria també [e]). Finalment, Coromines recull també una [e] a Bagà i nosaltres hi podríem afegir Berga.

b) En el segon grup de mots (*adreça*, *endreço*, *cresta*, *mes*, *sense*, *entre*, *entra*) trobem la situació contrària: hi ha una [ɛ] a Berga i una [e] a Barcelona (i a gran part del català central). En els dos primers mots, la [e] del barceloní es deu a una analogia amb altres for-

mes verbals (Fabra, 1912: 63) i, en la resta, a qüestions contextu- als, que han afavorit la pronúncia tancada. Considerem que tenen a veure amb aquest tancament a [ɛ] dos sons dentoalveolars, la *s* i la *n*, que actuen com a contextos tancadors en aquests casos.⁶

c) Quant al tercer grup de mots, aquells que presenten contextos generalment considerats tancadors, observem un comportament similar a l'anterior (trobem una [e] a Barcelona, però una [ɛ] en la majoria de casos a Berga).⁷ Els dos únics casos en què observem una pronúncia majoritària amb [e] a la capital del Berguedà són *rei* i *gep*. Però què explica que en aquests mots sí que es tanqui la vocal? Consultant la bibliografia, hem observat que es documenta una pronúncia general de *gep* amb [e] a tot el català central, fins i tot a la diòcesi de Girona, en què normalment els contextos tancadors no influeixen. Pel que fa a *rei*, és possible que, essent un terme que pot aparèixer de manera freqüent als informatius, els berguedans s'hagin vist influïts per la pronúncia general en català central. Per tant, en cap dels dos casos no ens hauria d'estranyar una pronúncia amb [e]. Finalment, hem de fer referència també al cas de *rella*, amb un 50 % de respostes amb *e* tancada i un 50 % amb [ɛ]. En aquest cas, hem comprovat que les persones que coneixien el terme han pronunciat la vocal tònica oberta, com en els altres casos amb contextos tancadors. En canvi, la desconexió del mot ha provocat que la resta d'informatius pronuncies el mot analògicament, pensant en les nombroses paraules de la llengua amb *-[ɛ]ll/a* (*capella*, *femella*, etc.).

Per acabar, podem tractar el cas de *consell*. Si ens fixem en les pronúncies obtingudes, observem que van en sentit contrari a la resta de mots amb contextos tancadors (trobem una [e] a Berga i una [ɛ] a Barcelona). En aquesta ocasió, doncs, les explicacions aniran en una altra línia: en el cas de la capital catalana, el DCVB ja hi recull una pronúncia amb *e* oberta, així com en d'altres localitats del català

central, i aquesta s'explicaria per la manca d'influència del context tancador en aquest terme en concret. Pel que fa a la *e* tancada de la capital berguedana, considerem que no la podem explicar com a efecte d'un tancament per qüestions contextuals, ja que seria estrany que, conservant majoritàriament la pronúncia amb [ɛ] (inclosos casos com *ell*, *estrella* o *esquella*, amb un acabament igual o similar), en el cas de *consell* hi hagués tal influència del context tancador que tots els informants pronunciessin una [e]. Per tant, creiem adequat de determinar que, en aquest mot, el parlar de Berga manté la pronúncia present també en territori occidental, corresponent a un estadi de llengua anterior. Així, doncs, s'esdevindria en aquest terme el mateix que succeeix en *pèsol*, *sencer*, *cera* i *pes*.⁸

Per concloure l'apartat dedicat a *ē* i *ī*, destaquem dues idees que ens ajudaran a sintetitzar:

a) En general, els contextos tancadors influeixen molt menys a Berga (com passa a la diòcesi de Girona) que no pas a Barcelona i, de fet, a la major part del català central. Així, doncs, a la capital del Berguedà apareix en molt casos una [ɛ], en la línia del que passa en la resta de mots provinents de *ē* i *ī*, mentre que a la capital catalana i a les comarques circumdants la vocal s'ha tancat en [e] per influència de certs contextos que ho afavoreixen. Per tant, seguint aquesta hipòtesi, la pronúncia present a Barcelona i a la major part del català central seria més innovadora i, en canvi, la d'algunes comarques interiors i del nord de Catalunya (entre elles, el Berguedà o, almenys, la seva capital) seria més tradicional, més conservadora.

b) En alguns termes concrets, el barceloní ha seguit l'evolució regular (presenta una [ɛ]) i, en canvi, a Berga trobem una [e]. Hem argumentat que aquesta pronúncia a la capital berguedana no es deu a un tancament de la vocal tònica, sinó al manteniment d'un estadi de llengua anterior. Aquest manteniment no és sorprenent, ja que la zona de transició entre el català central i

el nord-occidental és molt extensa pel que fa a les pronúncies [ɛ] i [e] tòniques provinents de *ē*, *ī*. La pronúncia amb [e] a Berga en aquests casos, doncs, torna a ser un exemple de conservadorisme a la zona berguedana.

Formes verbals

En aquest apartat hem agrupat les pronúncies referents a certes formes verbals (taula 5).

En primer lloc, cal fer referència al conjunt de formes d'imperfet que hem destacat. La pronúncia barcelonina per a la terminació d'aquestes formes, i també la més general en català central, és [éjə] i així ho representa l'accent obert amb què s'escriuen les persones 1^a i 2ª del pl. (ex: *crèiem*, *crèieu*). A la capital berguedana, en canvi, apareix sistemàticament una pronúncia [éjə]. Aquesta distribució de pronúncies pel que fa a l'imperfet, així com la pronúncia d'altres formes verbals, poden haver provocat fenòmens analògics. Observem, primerament, el cas de *treure*, variant de *traure* (< *TRACĒRE). Segons el DECat, es pronuncia amb [ɛ] de forma majoritària en català oriental, possiblement a conseqüència de l'analogia amb verbs com *s[é]jure* o *v[é]jure*. Tot i això, segons el mateix DECat trobem una [e] en català central nord i nord-est (bàsicament, a tota la diòcesi de Girona) i, segons les nostres dades, aquesta també seria la pronúncia actual a Berga. Aquesta realització pot ser causada per la influència de les pronúncies *tr[é]lia/es*, etc., de l'imperfet i de *tr[é]t*. Aquesta distribució fonètica es pot estendre també a altres formes d'aquest verb (ex: *treu*), així com també a les conjugacions de *retreure* (< RETRAHĒRE) i *distreure* (< DISTRĀHĒRE), que s'hi relacionen directament.

Les relacions analògiques són també les que expliquen les pronúncies *f[é]m*, *f[é]u* a Barcelona: en general, les terminacions *-em*, *-eu* de la 1^a i 2ª persones del plural del present d'indicatiu es pronuncien amb [ɛ] en català oriental i amb [e] en occidental; per tant, no és estrany que aquestes mateixes formes

TAULA 5

	BERGA		BARCELONA	
	[ɛ]	[e]	[ɛ]	[e]
Veia	0	100	✓	
Feia	0	100	✓	
Queia	0	100	✓	
Reia	0	100	✓	
Jeia	0	100	✓	
Seia	0	100	✓	
Deia	0	100	✓	
Creia	0	100	✓	
Somreia	0	100	✓	
Treia	0	100	✓	
Treure	0	100	✓	
Treu	0	100	✓	
Tret	0	100		✓
Distreure	0	100	✓	
Retreure	0	100	✓	
Fet	0	100		✓
Fem	0	100	✓	
Feu	0	100	✓	

apareguin amb [ɛ] en el cas del verb *fer* per pressió analògica, tot i que evolutivament no s'hi hagués d'arribar. A Berga, en canvi, tot i que aquestes terminacions es pronuncien també amb [ɛ] en la resta de verbs, trobem *f[é]m* i *f[é]u*, pronúncies, segons Badia (1970: 18), més justificades en fonètica evolutiva.

Cultismes

Els mots a què volem parar atenció en aquest apartat són els següents (taula 6).

Tractem els cultismes a part perquè van ser manllevats tardanament del llatí clàssic i, per tant, no van seguir, com la resta de mots, l'evolució esperable (en general, només s'han adaptat parcialment). Així, la pronúncia de la vocal mitjana tònica en aquests casos no s'explica per la vocal llatina de la qual prové, sinó per analogia amb altres mots amb contextos semblants. Com constata Badia (1970: 148), això fa més difícil precisar-ne les pronúncies i, per tant, només tractarem cultismes en què observem diferències de pronúncia (amb una distribució regular) entre els parlars de Berga i Barcelona.

En primer lloc, ens referirem

al conjunt format per mots amb terminacions amb *-ect-*: *objecte*, *trajecte*, *perfecte*, *projecte*, *infecte*, *infecti*, *injecta*. Coromines afirma al DECat que en aquests termes trobem una [e] en català central i les dades de la taula anterior confirmen això per al barceloní, però observem que a Berga el timbre de la *e* és obert de forma gairebé exclusiva. Juntament amb aquests casos podem tractar els termes en *-epte/a*, que sembla que presenten aquesta mateixa distribució de pronúncies. Per tant, observem una regularitat, però s'hauria de fer un estudi més aprofundit per determinar si això afecta la resta de cultismes amb aquestes terminacions.

Destaquem també *secret* i *quiet*, amb terminació *-et*, en què la distribució de pronúncies és també regular ([ɛ] a Berga i [e] a Barcelona).

Vocal mitjana posterior (o)

o breu (ō)

La *ō* del llatí clàssic va evolucionar, en general, a una [ɔ] en llatí vulgar i aquesta és la pronúncia que s'ha conservat majoritàriament en català actual. Ex: PRŌBA(M) > *pr[ɔ]va*. Sabent

això, observem i comentem les pronúncies destacades (taula 7).

Veient les pronúncies presentades, la pregunta seria: per què hi ha casos amb [o] si esperaríem sempre una [ɔ]? Per explicar-ho millor, dividirem les paraules en dos grups:

a) El primer grup estaria format per *torro*, *gorra*, *Andorra*, *front*, *llong* i *fol*. En aquests termes, observem que a Berga es manté de forma total o majoritària la pronúncia esperable, amb [ɔ], mentre que a Barcelona es recull un tancament en [o]. Pel que fa als tres primers mots, el DE-Cat o Coromines (1989-1997) ja recollien un tancament general de la *o* en català central, però un manteniment de la *o* oberta en zones del nord de Catalunya. A més, aquests tres termes (tot i que dos d'ells tenen un origen incert) comparteixen la terminació *-orr-* i aquesta és una regularitat que ens sembla rellevant i que podria explicar el manteniment del timbre de la vocal tònica. També hi hauria altres mots en què apareix una *Ō* seguida del grup *-rr-* i sembla que hi trobem aquesta mateixa distribució de pronúncies (ex: *porro* < PÖRRU(M)) però, en tot cas, s'hauria de confirmar mitjançant un estudi més aprofundit.

Finalment, hem de dir que *fol* és el terme en què, tot i conservar-se majoritàriament la [ɔ] a Berga, el tancament s'ha estès més. Això es pot explicar per la pronúncia majoritària amb [o] a la resta de territoris i la pressió analògica d'altres mots en *-[ɔ]ll*, així com per la pràctica desaparició del mot, que n'afavoreixen cada vegada més el tancament.

b) El segon grup inclouria *volo*, *respon* i *correspon*. En aquests casos, les dades són contràries a les anteriors, ja que trobem un manteniment de la [ɔ] a Berga, però una [o] a Barcelona. Quant a *volo*, el DECat exposa que, tot i la pronúncia oberta general, trobem una [o] analògica en alguna comarca del nord, com la Cerdanya. Les nostres dades indiquen que aquesta pronúncia també es troba a Berga, i podria estar causada per l'existència d'altres verbs en *-olar* amb

TAULA 6

	BERGA		BARCELONA	
	[ɛ]	[e]	[ɛ]	[e]
Objecte	100	0		✓
Trajecte	100	0		✓
Perfecte	100	0		✓
Projecte	100	0		✓
Infecte	100	0		✓
Infecti	100	0		✓
Injecta	80	20		✓
Concepte	100	0		✓
Secret	100	0		✓
Quiet	100	0		✓

TAULA 7

	BERGA		BARCELONA	
	[ɔ]	[o]	[ɔ]	[o]
Torro (v. TÖRRĒRE)	80	20		✓
Gorra (origen incert)	100	0		✓
Andorra (origen incert)	100	0		✓
Front (< FRÖNTE(M))	100	0		✓
Llong (< LÖNGU(M))	100	0		✓
Foll (< FÖLLE(M))	60	40		✓
Volo (v. VÖLĀRE)	20	80	✓	
Respon (v. RESPÖNDĒRE)	0	100	✓	
Correspon (v. CORRESPÖNDĒRE)	0	100	✓	

formes que es pronuncien igualment amb [o] (*esmicolo*, *ennuoolo*, etc.). Pel que fa a *respon* i *correspon*, tant Badia (1984 [1951]) com el DCVB o el DECat recullen una [ɔ] general. Aquest últim diccionari, però, especifica que trobem una [o] a l'antiga diòcesi de Girona (Baix Empordà, una part de la Selva, Gironès, Garrotxa i Pla de l'Estany) i, amb la nostra enquesta, hi podríem afegir també Berga. Sembla que aquesta pronúncia tancada a la capital berguedana estaria causada per una analogia amb altres formes verbals en *-ondre* (*pondre*, *confondre*, *difondre*, etc.).

Com a conclusió de la secció dedicada a la *o* breu, podem dir que, en general, s'ha conservat la pronúncia llatinovulgar tant a Berga com a Barcelona (*pr[ɔ]va*, *h[ɔ]ste*, *s[ɔ]u*, *c[ɔ]ll*, etc.), tot i que hi ha casos, destacats a la taula, en què observem una divergència pel que fa a les pronúncies. Referent a alguns termes, hi ha més tendència a mantenir l'obertura a la capital berguedana, ja que hi trobem *t[ɔ]rro*, *g[ɔ]rra*, *And[ɔ]rra*, *fr[ɔ]nt*, *ll[ɔ]ng* i *f[ɔ]ll*, que presenten [o] en barceloní. També hi ha, però, casos en què hi ha una [o] a Berga (*v[ɔ]lo*, *resp[ɔ]n*, *corresp[ɔ]n*) i, en canvi, es manté la *o* oberta a Barcelona. Per tant, sembla que no s'observa una tendència clara quant al manteniment o tancament de la /ɔ/ llatinovulgar a Berga i Barcelona en casos que s'aparten de la norma general, tot i que hem pogut establir algunes generalitzacions.

o llarga, u breu (ō, ū)
A la majoria de dialectes catalans, la /o/ tancada del llatí vulgar (< ō, ū) es manté tancada. Coromines (1974 [1971]: 189-195) estableix, però, una llei o tendència que té a veure amb la *ō* i la *ū* del llatí clàssic: a gran part del domini lingüístic s'han oberts en [ɔ] en síl·laba inicial tònica o en monosíl·lab i això s'ha produït amb intensitat màxima a les comarques de

Barcelona (segons Veny (2002 [1978]: 29), especialment en barceloní), però no trobem aquesta obertura a les diòcesis de Girona, Elna i part de la de Vic.

A continuació, presentem els mots que ens ha semblat oportú de destacar (taula 8).

Per tal d'analitzar més fàcilment les dades, dividirem els termes en diversos grups:

a) *Crosta*, *molla*, *olla*, *sostre*, *pon* (v. *pondre*), *compondre*: en general, la pronúncia d'aquests mots recollida en obres anteriors és amb [ɔ], explicable per la tendència o llei fonètica proposada per Coromines (1974 [1971]) i que hem anotat anteriorment, però s'especifica que podem trobar un manteniment de la [o] a les comarques gironines, com aquest mateix autor ja establí. La pronúncia d'aquest terme a Barcelona s'adiria amb aquesta explicació, però les dades que hem recollit mostren una [o] a Berga. Per tant, l'obertura en [ɔ] en síl·laba inicial tònica o monosíl·lab no es produeix a la capital berguedana en aquests casos, com passaria a les comarques gironines.¹⁰

En el cas concret de *molla* (*de pa*), cal dir que la pronúncia barcelonina amb [ɔ] provoca que aquest terme i el referent a una 'peça elàstica, generalment de metall [...]'¹¹ es pronuncin igual. La realització oberta de la vocal en el primer cas ja hem dit que estaria causada per la «lleï» d'obertura establerta per Coromines (1974 [1971]) i, en el segon, per una evolució regular a partir de MÖLLE (DCVB). A Berga, en canvi, hi trobaríem pronúncies diferenciades (*m[ɔ]lla* i *m[ɔ]lla*).

b) *Sobres* (f.) i *sobra* (v.): tant al DCVB com al DECat es recull en aquest cas una pronúncia general amb [ɔ], amb algunes excepcions més o menys locals. L'obertura de la vocal estaria causada, com en els mots anteriors, per la «lleï» definida per Coromines (1974 [1971]), però en aquests casos té una extensió «inusitada» (DECat, VII, 972) perquè engloba també les diòcesis de Girona i Elna, on aquesta lleï no té vigència (allà trobem *pl[ɔ]*)

TAULA 8

	BERGA		BARCELONA	
	[ɔ]	[o]	[ɔ]	[o]
Crosta (< CRŪSTA(M))	0	100	✓	
Molla (de pa) (< MEDŪLLA(M))	10	90	✓	
Olla (< ŌLLA(M))	0	100	✓	
Sostre (postverbal de *SŪSTRĀRE)	0	100	✓	
Pon (v. PŌNĒRE)	0	100	✓	
Compondre (< COMPŌNĒRE)	0	100	✓	
Sobres (f.) (postverbal de SŪPĒRĀRE)	0	100	✓	
Sobra (v. SŪPĒRĀRE)	0	100	✓	
Doncs (< DŪNC)	0	100		✓
Llot (< LŪTU(M))	20	80		✓
Solc (< SŪLCU(M))	60	40		✓
Tisores (< TONSŌRIAS)	100	0		✓
Cultisme				
Rostre ⁹	30	70	✓	

r, fl[ɔ]r, p[ɔ]ndre, etc., però s[ɔ]bra). Les pronúncies representades a la taula anterior confirmarien la presència d'una [ɔ] a Barcelona, però indicarien que hi ha una pronúncia exclusiva amb [o] a Berga, com en altres zones puntuals del territori.

c) *Doncs*: tant el DCVB com el DECat coincideixen que la [ɔ] és majoritària en català oriental, i només anoten *d[ɔ]ncs* a certs indrets del nord-occidental. Tot i això, segons les dades més recents representades a la taula, actualment sembla que hi hauria una [o] tant a Berga com a Barcelona. De totes maneres, considerem que s'ha arribat a aquest resultat a partir d'evolucions diferents: en el cas de Berga, la pronúncia es correspondria amb un manteniment de la [o] llatinovulgar, com en els termes que hem presentat anteriorment. A Barcelona, en canvi, hi ha recollida una pronúncia amb [ɔ] en obres anteriors. Per tant, es devia produir una obertura explicable per la «lleï» establerta per Coromines (1974 [1971]) i, posteriorment, un tancament, fet que, casualment, hauria provocat que s'arribés a una solució coincident. Aquesta darrera evolució es podria relacionar amb la idea de Recasens (1996 [1991]) que els parlants de Barcelona i d'altres nuclis urbans tenen tendència a afavorir la pronúncia tancada [o] enfront de la més genuïna ([ɔ]).

d) *Llot*: les obres anteriors discrepen lleugerament pel que fa a la pronúncia d'aquest mot, ja que el DCVB només recull *ll[o]t* en català central, el DECat està d'acord que és així a Barcelona però no en una extensa zona del català oriental i Badia (1970: 138) exposa que a Barcelona hi ha vacil·lacions pel que fa al timbre d'aquesta vocal. Observant les dades en què aquest treball es basa, podem veure que es manté una pronúncia amb [o] a Barcelona (almenys aquesta seria la pronúncia considerada general) i majoritàriament a Berga, tot i que les respostes de dos dels informants berguedans són amb [ɔ] (*ll[ɔ]t*).

e) *Solc i tisores*: tant Recasens (1996 [1991]: 147) com el DCVB recullen una pronúncia general amb [o] en aquests mots, però documenten una [ɔ] en alguns punts del nord-occidental.¹² Si tenim en compte les pronúncies que hem aplegat mitjançant l'enquesta, veurem que és cert que a Barcelona es manté una pronúncia amb [o], però a Berga trobem una [ɔ], com passa en alguns indrets del nord-occidental.

Per tancar l'apartat dedicat a *ō* i *ū*, podem concloure que, tot i que és cert que en força casos s'ha produït l'obertura en monosíl·lab o síl·laba inicial tònica que exposa Coromines (1974 [1971]) tant a Berga com a Barcelona, perquè trobem pronúncies del tipus *fl[ɔ]*

r, b[ɔ]ra, r[ɔ]ig, v[ɔ]t, pl[ɔ]ra, etc. en ambdues localitats, observem una major tendència a l'obertura en aquests contextos a la capital catalana que no pas a la berguedana. Per tant, podem dir que el parlar de Berga es mostra, en general, més conservador, és a dir, més proper a mantenir la [o] etimològica, que no pas el parlar de Barcelona tot i que, en alguns casos en què majoritàriament no s'ha produït aquesta obertura, la trobem a Berga, així com en àrees determinades del nord-occidental.

Diftong ou

El diftong *ou* (amb la vocal provinent de *ō, ū*) es comporta de manera diferent pel que fa a l'obertura de la *o* en posició tònica. Tal com explica Recasens (1996 [1991]: 137), en aquest cas l'obertura es produeix en unes zones específiques del territori, no especialment properes a l'àrea de Barcelona (la zona en què aquest fenomen s'aplica de forma més intensa en els altres casos que hem tractat). De fet, en els mots del tipus *jou, roure, etc.*, la vocal mitjana s'obriria a [ɔ] especialment en zones del català nord-occidental, el català central de transició amb el nord-occidental, el valencià i l'alguerès.

Observem els mots que hem destacat en aquest cas (taula 9).

En general, pel que fa a aquests tres termes, tant el DCVB com el DECat coincideixen que la pronúncia majoritària en català oriental és amb [o] i en català occidental, amb [ɔ]. Segons les nostres dades, sí que hi hauria una *o* tancada a Barcelona, però hem recollit una [ɔ] a Berga, fet que coincidiria amb les pronúncies de l'ALDC (2001-2014) referents a la majoria o a la totalitat de municipis berguedans enquestats.

Com a conclusió d'aquest apartat, podem dir que, si en els

casos amb una vocal tònica provinent de *ō, ū* havíem observat una major tendència del parlar de Barcelona a l'obertura de la vocal, en els termes que contenen el diftong *ou* (amb la vocal provinent de *ō, ū*) observem una tendència en sentit contrari ja que, tot i que en les dues parles que estem comparant es produeix una coincidència de solucions, per exemple, en *p[ɔ]u o* en *pr[ɔ]u*, quant als termes *jou, tou* i *roure* es mantindria la [o] etimològica a Barcelona, mentre que aquesta vocal s'obriria (com a la major part del català occidental) a Berga.

Conclusions

En aquest article hem parat atenció a la distribució de les vocals mitjanes (*e i o*) dins del català central. Concretament, ens hem fixat en les diferències de pronúncia observables en aquest sentit entre el parlar de Berga i el que es considera general a Barcelona i, per extensió, en català central.

En primer lloc, cal dir que el treball realitzat ens ha permès de comprovar que l'abast de la diferència de pronúncies referent a aquestes vocals és, si més no, remarcable, és a dir, que inclou un conjunt de termes prou elevat com per ser digne d'estudi. A més, també hem pogut observar, en alguns casos, certes tendències o regularitats que expliquen la distribució d'aquestes pronúncies i que poden tenir a veure amb l'evolució històrica dels mots, però també amb qüestions contextuals.

Comencem, seguint l'estructura de l'article, pels casos que tenen a veure amb la *e*: quant als termes amb evolucions a partir del diftong *AI* o de *ē*, hem observat que, tot i que la solució amb [e] és la majoritària a Berga (fet que és l'esperable), trobem casos en què s'ha conservat una [ɛ] compartida amb indrets del

TAULA 9

	BERGA		BARCELONA	
	[ɔ]	[o]	[ɔ]	[o]
Jou (< IŪGU(M))	100	0		✓
Tou (< TŌFU(M))	100	0		✓
Roure (< RŌBŌRE(M))	100	0		✓

nord-occidental i corresponent a un estadi anterior de llengua, a diferència del que passa en barceloní i en català central en general. Aquestes pronúncies amb [ɛ] són més aviat escadusseres a la capital berguedana (tot i que no descartem que n'hi pugui haver més) i, en aquest cas, la seva distribució sembla arbitrària. Sí que hem pogut trobar, en canvi, una regularitat que explica la distribució de pronúncies en certs casos en què la vocal tònica prové de ē, ĭ: hem comprovat que els contextos tancadors influeixen molt menys a Berga (com a la diòcesi de Girona) que no pas a Barcelona i a la major part del català central. A la capital berguedana, doncs, apareix majoritàriament una pronúncia amb [ɛ] tot i els contextos tancadors, mentre que a la capital catalana i a les comarques circumdants trobem una [e]. Tenint en compte les dades pel que fa a aquest fenomen i el que en diu la bibliografia, hem conclòs que la pronúncia amb [e] seria més innovadora i la [ɛ] d'algunes comarques interiors i del nord de Catalunya (entre les quals hi hauria el Berguedà o, si més no, la seva capital) es correspondria amb una pronúncia més tradicional, més conservadora.

Encara referent als mots amb ē o ĭ, hem observat també que, en alguns termes concrets, el barceloní ha seguit l'evolució regular, ja que presenta una [ɛ] i, en canvi, al parlar de Berga trobem una [e]. La pronúncia berguedana, en aquest cas, torna a ser un exem-

ple de conservadorisme perquè es deu a un manteniment d'un estadi anterior de llengua, compartit amb el nord-occidental. El fet que puguem trobar aquesta solució a la capital del Berguedà no és sorprenent ja que, com expliquen Badia (1984 [1951]) o Recasens (1996 [1991]), la zona de transició entre el català central i el nord-occidental és molt extensa pel que fa a les pronúncies [e] i [ɛ] tòniques provinents de ē, ĭ.

Per cloure l'apartat dedicat a la *e*, hem observat també algunes diferències en les pronúncies de certes formes verbals i de cultismes. En el primer cas, hem vist que les analogies hi juguen un paper molt important i que aquestes relacions analògiques poden anar en direccions diverses. La diferència més important que hem observat és la pronúncia dels imperfets en *-eia*: amb [e] a la capital berguedana i amb [ɛ] a la catalana. Quant als cultismes, hem exposat que no segueixen l'evolució fonètica regular com la resta de mots i que, per tant, la seva pronúncia s'ha d'explicar a partir de relacions analògiques. Tot i les dificultats que aquesta llibertat de realització provoca a l'hora d'establir-ne les pronúncies, hem pogut apuntar certes tendències en aquest sentit (per exemple, la de pronunciar els cultismes en *-ecte/a* amb [ɛ] a Berga i amb [e] a Barcelona). De totes maneres, caldria un estudi més detallat per tractar altres cultismes i saber si les tendències que

hem apuntat són realment generals en aquests territoris o hi trobem molta variació.

Passem ara a sintetitzar les conclusions referents als mots amb una *o* tònica: quant als termes amb la vocal provinent de ō, no hem observat cap tendència clara quant al manteniment de la [ɔ] o el tancament en [o] a Berga i Barcelona en casos que s'aparten de la norma general (en algunes paraules hi ha més tendència a mantenir l'obertura a la capital berguedana però, en d'altres, trobem el cas contrari).

Pel que fa a les vocals provinents de ō i ŭ, deixant de banda els casos en què a les dues localitats s'ha conservat la [o] llatinovulgar, podem concloure que, encara que en moltes ocasions s'hagi produït l'obertura en monosíl·labs o en síl·laba inicial tònica que exposa Coromines (1974 [1971]) tant a Berga com a Barcelona, hi ha una major tendència a l'obertura en aquests contextos a la capital catalana que no pas a la berguedana. De fet, Veny (2002 [1978]) ja va dir que la tendència a l'obertura en català central adquireix la seva màxima esplendor en el barceloní. Per tant, podem dir que, en general, el parlar de la capital del Berguedà és més conservador pel que fa a les pronúncies, és a dir, que té més tendència a mantenir la [o] etimològica que no pas el barceloní, però també hem observat que, en alguns casos en què no s'ha produït aquesta obertura pràcticament enlloc, sí que la trobem a Berga, així com també en algunes àrees del català nord-occidental.

Cal fer una referència a part als mots que contenen el diftong decreixent *ou*, amb la vocal provinent de ō, ŭ. En contrast amb el comportament general dels mots destacats amb aquestes vocals llatines, sembla que en els casos amb *ou* en què no es produeix una coincidència de solucions, hi ha

una major tendència a l'obertura de la vocal mitjana en el parlar de Berga (com a la major part del català occidental) que no pas en el barceloní.

A partir de l'anàlisi de totes les dades, doncs, sembla que podem afirmar que s'observen regularitats o tendències més clares en els mots en què la vocal tònica prové de ē, ĭ o bé de ō, ŭ mentre que, en la resta de casos, observem força arbitriietat quant a les diferències de pronúncia. A més, hem constatat que, en general, el parlar de Berga es mostra més conservador que el barceloní, ja que manté més freqüentment pronúncies corresponents a estadis anteriors de llengua. Podem extreure, encara, una altra observació general d'aquest estudi: la localització geogràfica de la capital berguedana ha propiciat que el parlar de Berga presenti pronúncies compartides amb el nord-occidental (o amb algun subdialecte d'aquest) o amb el parlar corresponent a la diòcesi de Girona.

Fins ara, tot i que diversos estudiosos s'havien interessat per l'estudi de la distribució de la *e* i la *o* tòniques en català central, no s'havia dut a terme cap investigació específica sobre la parla berguedana. Mitjançant el nostre treball de camp, s'ha pogut deixar constància de les pronúncies genuïnes a Berga pel que fa a aquestes vocals i apuntar certes tendències que s'hi relacionen. Tot i això, caldria ampliar el nombre de termes observats per definir més concretament l'abast d'aquestes diferències de pronúncia però, sobretot, caldria observar si aquestes pronúncies genuïnes són encara les més freqüents a la capital berguedana. En una ciutat com Berga, de poc més de 16.000 habitants, la gran majoria d'estudiants interessats a cursar estudis superiors s'ha de desplaçar fora de la població (generalment a Manresa o Barcelona) per manca d'infraestructures a la pròpia localitat. Aquest fet, sumat a la major exposició d'aquestes generacions de joves a l'estàndard central (basat en el barceloní) pot haver afavorit que perdin les realitzacions més genuïnes de la localitat

Les persones que van participar a l'enquesta tenien més de 65 anys i havien de tenir ascendència de Berga per garantir que la seva parla fos pròpia de la localitat

La localització geogràfica de Berga ha propiciat que el parlar presenti pronuncies compartides amb el nord-occidental o amb el parlar a la diòcesi de Girona

en favor de les que es consideren generals a Barcelona i, per extensió, en català central. Així, doncs, caldria fer enquestes a persones d'edats diverses per poder observar si hi ha una relació directament proporcional entre el descens de l'edat i la pèrdua de les pronuncies genuïnes de la capital berguedana quant a la *e* i la *o* tòniques.

Tot i apuntar aquestes noves línies de recerca, considerem que aquest treball omple un buit pel que fa a l'estudi de les vocals mitjanes tòniques en un territori específic del català central i contribueix, amb les dades de l'enquesta i amb la compilació de referències disperses a les pronuncies de la capital del Berguedà, a obrir nous fronts quant a l'estudi de la distribució d'aquestes vocals. A banda del fet que tenen molt d'interès, cal que estudiem aquestes diferències dins mateix dels dialectes per donar-los importància i evitar que, a causa de la uniformització a què s'inclina la llengua, acabin desapareixent.

Referències

ALCOVER, Antoni Maria / MOLL, Francesc de Borja (1929-1933), *La flexió*

verbal en els dialectes catalans, PERREA, Maria Pilar (dir.), <espm.iec.cat/fvdc/>, [consulta: 1-2016].

ALDC] VENY, Joan / PONS I GRIERA, Lúdia (2001-2014): *Atlas Lingüístic del Domini Català*, Barcelona: IEC.

BADIA I MARGARIT, Antoni Maria (1970): «Les vocals tòniques *e* i *o* en el català de Barcelona. Assaig d'anàlisi fonològica de la situació actual», dins *Estudis Romànics*, vol. 12, Barcelona: IEC, p. 119-172.

BADIA I MARGARIT, Antoni Maria (1984 [1951]): *Gramàtica històrica catalana*, València: Tres i Quatre.

BRUGUERA, Jordi (1998 [1990]): *Diccionari ortogràfic i de pronúncia*, Barcelona: Enciclopèdia Catalana (Diccionaris Complementaris, I).

COROMINES, Joan (1974 [1971]): *Lleures i converses d'un filòleg*, Barcelona: Club editor.

COROMINES, Joan (1989-1997): *Onomasticon cataloniae*, Barcelona: Curial.

DCVB] ALCOVER, Antoni Maria / MOLL, Francesc de Borja (1930-1962), *Diccionari català-valencià-balear*, <http://dcvb.iecat.net/>, [consulta: 9-2015].

DECat] COROMINES, Joan (1980-2001): *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*, Barcelona: Curial.

DIEC] INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (2007 [1995]), *Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans*, <http://dlc.iec.cat>, [consulta: 2-2016].

FABRA, Pompeu (1906): «Les *e* toniques-du catalan», dins *Revue Hispanique*, vol. 15, Nova York: Hispanic Society of America, p. 9-23.

FABRA, Pompeu (1912): *Gramàtica de la llengua catalana*, Barcelona: Massó, Cases & Cia.

MOLL, Francesc de Borja (1991 [1952]): *Gramàtica històrica catalana*, València: Universitat de València.

PÉREZ SILDANYA, Manuel (2013 [1998]): *Del llatí al català. Morfosintaxi verbal històrica*, València: Universitat de València.

RECASENS, Daniel (1996 [1991]): *Fonètica descriptiva del català (Assaig de*

caracterització de la pronúncia del vocalisme i consonantisme del català al segle XX), Barcelona: IEC.

VENY, Joan (2002 [1978]): *Els parlars catalans (Síntesi de dialectologia)*, Palma Moll.

Voldria dedicar un agraïment a la meua família, per l'ajuda i el suport incondicionals. També a les persones a qui vaig enquestar per fer aquest estudi, per la predisposició a ajudar i el bon humor, i a tots aquells qui, tot i no poder ser informants, van ajudar a localitzar-ne. Finalment, a la Dra. Mar Massanell, per les seves sempre valuoses observacions.

Notes

1. Totes les taules que apareixen en aquest article presenten la mateixa dinàmica.
2. Com es diu al DECat (III, 965a, 38-42), actualment només mantenim *perfet* com a terme gramatical de conjugació. Els nostres informants, però, es van escolaritzar en castellà i això explica les dues pronuncies amb [e], que s'han exclòs de l'anàlisi perquè no es consideren representatives.
3. Aquesta pronúncia seria la que, majoritàriament, els berguedans conservarien també a *plet*, ja que en un 90 % dels casos els informants han pronunciat *pleit*.
4. Totes les pronuncies amb què, al llarg de tot el treball, exemplifiquem la parla de Berga són extretes dels resultats obtinguts mitjançant el mètode de l'enquesta.
5. Hem extret aquesta referència a Kuen de Recasens (1996 [1991]: 84).
6. Recasens (1996 [1991]: 85) ja apunta la possibilitat que els sons dentoalveolars actuïn com a contextos tancadors, tot i que la seva influència en aquests sentit és molt asistemàtica.
7. Aquesta distribució de pronuncies funciona també amb *Lleida*, ja que

els topònims es pronuncien, per analogia, seguint les regles que regeixen la resta de mots de la llengua.

8. Recasens (1996 [1991]: 89) presenta exemples de termes que, per proximitat a la zona nord-occidental, han mantingut una [e] al Camp de Tarragona en lloc d'experimentar l'evolució típica del català central a [ɛ] (< ē, i). L'autor apunta que aquest tipus de pronuncies es poden estendre al Berguedà, entre d'altres zones de transició entre el català central i el nord-occidental. Entre aquests exemples hi ha *consell*. Per tant, aquesta dada reforça la idea que la pronúncia amb [e] en aquest terme a Berga es deu, possiblement, al manteniment de la [e] llatinovular (compartida amb el nord-occidental).
9. Podem relacionar el cultisme *rostre* amb *sastre*, en què la vocal tònica es troba en un context gairebé idèntic i hi observem una coincidència majoritària de pronuncies. Assumirem, doncs, que es pot haver produït una relació analògica entre aquests dos termes.
10. Referent a *olla*, el DCVB i el DE-Cat ja recullen una [o] a Bagà i Sal-des, respectivament, i Veny & Pons i Griera (ALDC: 2001-2014) la documenten també al Berguedà. Quant a *pon*, aquests dos últims autors recullen una *o* tancada a Avia i Gósol.
11. DIEC: s.v. *molla*².
12. El DECat no dona cap informació de la pronúncia de tisoires, però tant aquest diccionari com el DCVB fan referència a una realització d'aquest terme amb aglutinació de part de l'article (*les/unes tisoires* > *les/unes estisoires*). Amb la nostra enquesta a Berga, hem trobat aquesta variant en un 70 % dels casos.

Laura Ferrer Huch
Filòloga i professora.